

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

הרב קוק – חיבור בין ירושלים של מעלה לירושלים של מטה

בית הרב קוק' בית אליעזר בן-יהודה, מאה שערים, מגרש הרוסים, בניין העירייה הישן, העיר העתיקה והכותל, קברו של הרב קוק בהר הזיתים

"קדושת ירושלים מאירה בכל ארץ ישראל"

"ואם נחרבנו ונחרב העולם עמנו בשנאת חנם, נבנה וייבנה העולם עמנו באהבת חנם"
(הראי"ה קוק)

צילום: מתניה שטרן

מאת: מתניה שטרן

עיבוד ועריכה: רונית בין

עריכה לשונית: אפרת חבה

תשע"ז, 2017

רחוב הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054
אגף של"ח וידע"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים לאתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות שבו, הוא באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

פנימי, לא להפצה

הרב קוק – חיבור בין ירושלים של מעלה לירושלים של מטה

בית הרב קוק' בית אליעזר בן-יהודה, מאה שערים, מגרש הרוסים, בניין העירייה הישן, העיר העתיקה והכותל, קברו של הרב קוק בהר הזיתים

”קדושת ירושלים מאירה בכל ארץ ישראל”

” ואם נחרבנו ונחרב העולם עמנו בשנאת חנם, נבנה ויבנה העולם עמנו באהבת חנם”
(הראי”ה קוק)

הרב אברהם יצחק הכהן קוק (1865-1935) היה מגדולי התורה ואנשי הרוח היהודים בדורות האחרונים ואחת הדמויות שהשפיעו רבות על העולם היהודי בארץ ישראל ומחוצה לה. הרב קוק נולד בלטביה ושימש בה רב קהילה ובשנת 1904 עלה לארץ ישראל.

לאחר עלייתו לארץ, התמודד הרב עם כמה פרשיות שהעסיקו את היהודים בארץ ישראל, כגון: פרשת הכותל ומאורעות תרפ”ט. כן היה שותף למאבק בספר הלבן, הגן פומבית על סטבסקי, שהבריטים האשימו אותו ברצח ארלוזורוב, התיר מכירת קרקעות לגויים בשנת שמיטה כדי שהיישוב היהודי בארץ ישראל יוכל להמשיך להתקיים, פעל למימושה של הצהרת בלפור ועזר ליהודי התפוצות שהיו נתונים בקשיים וברדיפות,

בעיקר ליהודים ברוסיה וליהודים שתחת השלטון הנאצי.

הרב קוק, מתוך: ויקיפדיה

דעותיו של הרב קוק היו חידוש גדול לתקופתו. עיקר החידוש היה

בהיותו מחבר בין עולמות המנוגדים לכאורה: מצד אחד, היה גדול תורה, פוסק ומקובל, רבה של יפו ולאחר מכן של ירושלים והרב הראשי הראשון של ארץ ישראל. מצד אחר, הוא למד גם פילוסופיה ואהד את הציונות ואת החלוצים על-אף שסרו מדרך התורה והמצוות.

הסיור בירושלים בעקבות דמותו של הרב קוק מספר גם את סיפורן של ירושלים ושל הציונות. המסלול מתחיל בבית שבו גר הרב קוק בירושלים וממשיך באזור שבו חי ופעל: רחוב הנביאים, מאה שערים, העיר העתיקה,

הרב קוק, יוטיוב

הכותל והר הזיתים – שם נקבר. הסיור מאפשר התייחסות למרקם היחסים בין יהודים לערבים בתקופת המנדט הבריטי בירושלים

וליחסים בין הרב קוק ונציגי השלטון הבריטי בארץ ישראל. כן הוא מאפשר התייחסות למתח בין חילונים וחרדים בחברה היהודית ומציג את גישתו של הרב קוק כמנסה לחבר בין שני העולמות. בשנת השישים לעצמאות ישראל, נבחר הרב קוק כאישיות המשפיעה ביותר על יהדותה של מדינת ישראל.

פרטי המסלול

משך זמן המסלול: כ-6 שעות (ללא נסיעה).

אורך המסלול: כ-4 ק"מ.

נקודת התחלה: בית הרב קוק (רחוב הרב קוק 9).

נקודת סיום: קברו של הרב קוק בהר הזיתים (תצפית רחבעם, דרך יריחו).

מגבלות: יש לתאם מראש ביקור בבית הרב קוק ובבית כנסת "החורבה".

דגשי בטיחות

- יש לוודא עם המשטרה מצב ביטחוני במסלול ההליכה המוצע משער האשפות להר הזיתים.
- יש לנקוט משנה זהירות בחציית כבישים.

דרגת קושי: בינונית. אינו בר-נגישות .

ציוד מיוחד: לבוש צנוע.

אתרים בתשלום: בית הרב קוק, בית כנסת "החורבה".

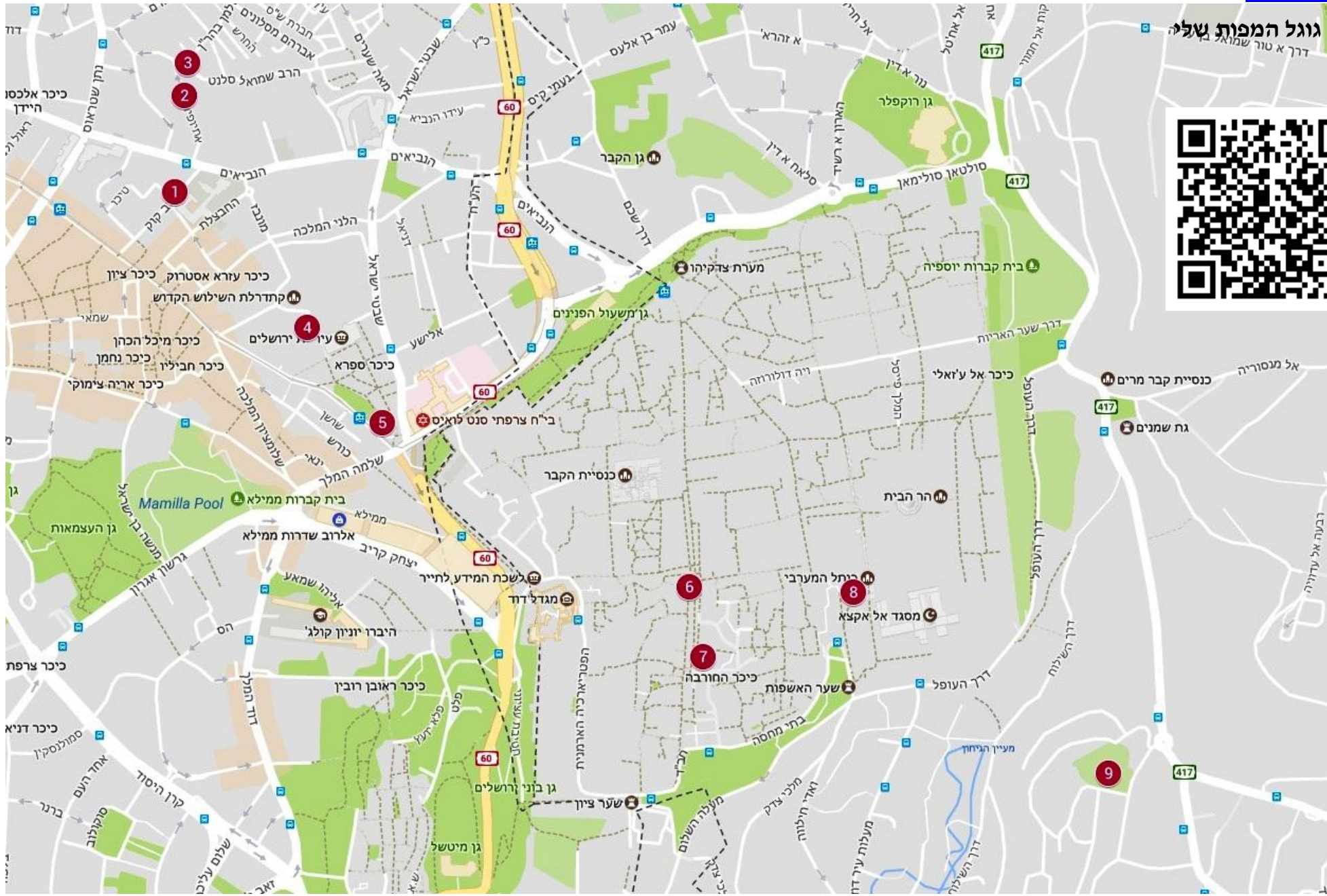
תיאור ההליכה במסלול

מסלול הסיור מתחיל **בבית הרב קוק (1)** ברחוב הרב קוק 9. מכאן, נצא צפונה אל רחוב הנביאים ונפנה בו מערבה (שמאלה). נחצה אותו ונפנה אל רחוב אתיופיה, אל **ביתו של אליעזר בן-יהודה (2)** ברחוב אתיופיה 11. נמשיך צפונה **לשכונת מאה שערים (3)**, למפגש הרחובות סלנט, אתיופיה ובהר"ן. נשוב על עקבותינו לרחוב הנביאים ונפנה בו מזרחה (ימינה). נפנה דרומה (ימינה) ברחוב מונבז, שבהמשכו נקרא רחוב ישראל זמורה. נחלוף על פני הכנסייה הרוסית ונתקדם ברחוב חשין עד **בית משפט השלום (4)** ברחוב חשין 6. מבית המשפט נלך אל המבואה המערבית לכיכר ספרא, שם ניצב **בניין העירייה ההיסטורי (5)**, ב"כיכר צ"הל" ברחוב יפו 2. נלך לאורך החומות בכיוון דרום-מזרח וניכנס בשער יפו לעיר העתיקה. נלך דרומה (ימינה) ברחוב הפטריארכיה הארמנית עד רחוב ג'ימס הקדוש, ובו נלך מזרחה (שמאלה). נמשיך ברחוב אור החיים לרחוב חב"ד (מעל הקארדו הפתוח) ובו נפנה צפונה (שמאלה) ונתקדם כ-200 מטר עד למדרגות ברזל שבצדו המזרחי (הימני) של הרחוב. נעלה במדרגות **לתצפית גגות (6)** במפגש הרחובות חב"ד ומרק הקדוש. נחזור על עקבותינו למפגש הרחובות חב"ד ואור החיים (מעל הקארדו הפתוח), נרד במדרגות מזרחה (ימינה) אל **בית כנסת "החורבה" (7)** ברחוב היהודים. נמשיך מזרחה דרך "כיכר החורבה" לרחוב תפארת ישראל ונרד במדרגות מעלות רבי יהודה הלוי לרחבת **הכותל המערבי (8)**. מרחבת הכותל נצא ביציאה הדרומית אל שער האשפות, ולאחריו נפנה מזרחה (ימינה) ברחוב העופל ונחצה את הכביש לצד הנגדי, נלך כ-500 מטר עד למדרגות היורדות

לכיוון עמק המלך ויד אבשלום (בהתאם לשילוט). נרד במדרגות, נחלוף סמוך ליד אבשלום ונעלה בשביל לדרך יריחו – שאליה נתחבר סמוך לתחנת המידע של הר הזיתים. בדרך יריחו, נלך כ-100 מטר דרומה (ימינה) עד שנראה בצד הנגדי של הכביש מדרגות עולות (שילוט למעלה הכוהנים). נעלה במדרגות לשער הכניסה השישי לבית הקברות (שער גדול המתאים לכניסת כלי רכב) וניכנס בו אל **קברו של הרב קוק (9)** בחלקת הנביאים (על קברו של הרב קוק ועל שני הקברים הצמודים אליו, של בנו הרב צבי יהודה ושל הרב שפירא, מונחות אבנים רבות – דבר המסייע למצוא את הקבר). כאן מסתיים המסלול.

מפת המסלול

מתוך: גוגל המפות שלי

בית הרב קוק (1), רחוב הרב קוק 9

הרב קוק הגיע לארץ ישראל בשנת 1909, בהיותו בן ארבעים, והחל לכהן בתפקיד רב העיר יפו

והמושבות, זאת לאחר השתדלותו של יואל משה סלומון למען אנשי יפו שפנו אליו בבקשה זו. עבור הרב קוק, העלייה לארץ ישראל הייתה הגשמת חלום. תקופת כהונתו היפו הייתה פורייה מאוד, הן בכתיבה הן בעשייה. בהיותו רב המושבות, ניסה לחזק את הקשר בין החלוצים לתורה ולמצוות ועמל לשכך סכסוכים במושבות. תפקידו זה דרש ממנו התמודדות עם שאלות הקשורות במצוות התלויות בארץ.

מלחמת העולם הראשונה תפסה אותו בלונדון, ובמשך שלוש שנים פעל בה כדי לסייע ליישוב בארץ. בתום

המלחמה, שב לארץ ישראל והתיישב בירושלים – תחילה בשכונת הבוכרים.

כאן, בבית זה, גר הרב משנת 1923 ועד פטירתו בשנת 1935. הבית השתמר כפי שהיה בזמן שהרב גר בו. הבית מחולק למרחב פרטי, שבו גר הרב קוק עם משפחתו, ולמרחב ציבורי, שהיה פתוח לקהל. מרחב זה כולל את החדר שבו קיבל הרב קוק את מבקריו ובית כנסת ששימש את הישיבה המרכזית העולמית בתחילת דרכה. את ישיבת "מרכז הרב", ייסד הרב קוק בשנת 1924.

בית אליעזר בן-יהודה (2), רחוב אתיופיה 11

אליעזר בן-יהודה, מחייה השפה העברית, ראה בשפה העברית בסיס להתחדשות התרבות של העם היהודי בארצו. הוא היה ידידו של הרב קוק ולא פעם הגיע לביתו של הרב להתייעץ עמו בדבר מילים מסוימות והופעתן במקורות היהודיים. הרב קוק עודד גם הוא את השימוש בשפה העברית, וכבר כשכיהן כרבה של יפו, הורה להעביר שיעורים בעברית, על-אף שהיו שהתנגדו לכך. בירושלים, העביר הרב חלק משיעוריו בעברית וחלק ביידיש. להלן

סיפור מתוך הספר "שבחי הראי"ה" המסביר מדוע החל הרב להעביר את שיעוריו בעברית: הרב נהג ללמד שיעור יומי במשנה ל"בעלי בתים" שהיו באים בבוקר לבית מדרשו, ומטבע הדברים, לפי דרכם של רוב הבריות, השיעור ניתן ביידיש. מבחינתו של הרב היה בזה ויתור, שכן הוא עצמו לא רק החשיב את העברית אלא אהב לדבר עברית ונהנה לדבר עברית, ואולם ההכרח – הבנת השומעים את התוכן – לא יגונה... מקרה היה שהרב דוד הכהן (הנזיר) היה מגיע לשיעור אך לאחר מכן הפסיק שכן נהג היה ללמוד בלשון הקודש ולא יכול היה יותר לשאת את ההסברים ביידיש. משהבין זאת

הרב קוק עבר ללמד בעברית והסביר: "רבותי, תשעים ותשעה אומרים ללמוד ביידיש ואחד, האחד יחיד ומיוחד, אומר ללמוד בלשון הקודש – לזה שומעין שאמר כהלכה". אמור מעתה, הרב עצמו לא קידש את השפה על חשבון התוכן. הוא לא נמנע מללמד שיעורו ביידיש, שפה שהייתה יותר נוחה למרבית השומעים, אם כי משעה ש"יחיד סגולה" הקפיד על לשון הקודש, הרב אימץ דרכו. (בתוך: חיים ליפשיץ, **שבחי הראי"ה**)

הרב קוק עסק במהות השפה לעם בחיבורו "אורות": "השפה מתוך שהיא נובעת מרוח האומה, פועלת היא להטביע את חותם האומה על-ידי התגברותה בחיים ובספרות. שכך היא המידה, שהענפים מגבירים הם בהתגדלם אך כח שרשם וגזעם, בהזיקים אותו לפעול ולהשפיע בהם חיים ולח. מזה אנו דנים על כל מה שהוא מושפע מרוח האומה הכללית, שכל מה שהוא יותר מתפשט הוא יותר מקים את יסוד האומה ומחזק את עוצמתה" (הרב קוק, "**ישראל אור**", ז, יא, בתוך: שרון שמחי, **יחסו של הרב קוק לשפה העברית**, עמ' 327). לתפיסתו, השפה אינה רק אמצעי תקשורת, אלא היא נובעת ממקור פנימי עמוק שנמצא ברוח האומה.

שכונת מאה שערים (3), צומת הרחובות אתיופיה, בהר"ן, הרב שמואל סלנט

הרצון למנות את הרב קוק לרבה של יפו יצר מסע של השתדלות ושל שכנועים. הרב קוק עצמו ביקש לדעת מה יחסו של **הרב סלנט**, רבה של ירושלים, למינוי. הרב אליהו דוד רבינוביץ (האדר"ת), חותנו של הרב קוק, נפגש עם הרב סלנט וכך הוא כתב לרב קוק: "הנה עתה שבתני מביתו מי יתן והי' [ה] [ויעלה הרב קוק ליפו], אדרבה, יכבדנו בביאתו

גם לפה וכי נוכל לתקן הרבה כשנהיה בדעה אחת" (בתוך: אבינועם רוזנק, **עולם סוער – התפתחותו של הרב קוק: ההזמנה לעלות לארץ ישראל והיסוסי העלייה**, בתוך: מט"ח).

בשנת 1918, ביקש הרב קוק לייסד את הסתדרות "**דגל ירושלים**", אשר תאגד בתוכה את כל היהודים שומרי התורה האוהדים את המפעל הציוני. בשל יחסו החיובי כלפי הציונים, על-אף היותם חילונים גמורים, ספג הרב קוק קריאות גנאי מהציבור החרדי. על כך השיב: "הם בונים את הארץ... וארץ ישראל היא הזדמנות שניתנה לנו להתחיל תקופה של שגשוג רוחני וגשמי, עלינו רק לדעת כיצד לממש אותה נכון" (מתוך שיחה של הרב קוק עם הסופר אז"ר, בתוך: **גדול המקובלים**, מאת ניב נבון).

אף שביזו אותו, אהב הרב קוק את החרדים וכתב להם מכתבי המלצה. גם כאשר מפקח המשטרה הבריטית תפס קנאים תולים פשקווילים נגד הרב קוק ורצה להענישם, פנה הרב לנציב העליון וביקש שישחררו אותם. בחדרו של הרב קוק, אף הייתה תלויה תמונתו של **המהרי"ל דיסקין**, שהיה גדול מתנגדיו.

הרב חיפש תמיד דרך לחבר בן שני הקטבים, החילוני והדתי: "הלוואי שהיה אפשר להרכיב את כל האנושות בגוף אחד, שאוכל לחבק את כולם" (שם). משפט משקף גם את יחסו של הרב קוק לאדם. באשר הוא אדם.

בית משפט השלום – מגרש הרוסים (4)

בית המשפט היה בית בעבר בית המשפט של המנדט הבריטי. יחסי היהודים והמנדט הבריטי ידעו עליות ומורדות, כך גם יחס הממשל הבריטי לרב קוק. מצד אחד, המלך ג'ורג' החמישי (שבתקופת מלכותו ניתנה הצהרת בלפור, שהרב קוק פעל רבות להשגתה) שלח לרב קוק במתנה כיסא מעץ, כיסא הנמצא עד היום בבית הרב,

והעניק לו מדליה מלכותית, והרב קוק מצדו שלח לו ברכות ליום הולדתו ואף כתב תפילה מיוחדת לשלמו. מצד אחר, במאורעות תרפ"ט, עמדו הבריטים מנגד כאשר הערבים פרעו ביהודים ורצחו רבים מהם. הרב קוק נאלץ להתקשר בשבת לצירלס לוק, המזכיר הראשי של ממשלת המנדט הבריטי וממלא מקום הנציב העליון, כדי למחות בפניו על כך שהבריטים אינם מונעים את הפרעות. לאחר תקופה, ערכו ראשי השלטון הבריטי קבלת פנים רשמית לנכבדי היישוב היהודי, והרב קוק סירב ללחוץ את ידו של לוק ואמר לו: "איני לוחץ יד המגואלת בדם יהודים!" (שמחה רוז, מלאכים כני אדם). תגובתו עשתה רושם גדול על היישוב היהודי, אך היו שהביעו ביקורת על כך בטענה שלוק ינקום ביישוב היהודי בשל כך.

הרב קוק יצא בחריפות נגד הבריטים גם כאשר פורסם הספר הלבן בשנת 1930, ספר שבו הודיעה בריטניה שהיא מגבילה את ההתיישבות היהודית בארץ ישראל. הרב כתב אז כרוז תגובה בעיתונות: "ידעו כל באי עולם, כי לא איזו ממלכת גויים נתנה לנו יד ושם על אדמת הקודש, כי רק יד קדוש ישראל, אלוקי כל הארץ שדברו נאמן וקיים לעד, היא אשר נתנה לנו את אדמת הקודש לירושלם עולם ולמען נהיה עליה לאור גויים ולישועת אפסי ארץ" (מאמרי הראי"ה, עמ' 358).

בניין העירייה ההיסטורי (5), "כיכר צה"ל", רחוב יפו 2

בניין העירייה ההיסטורי, צילום: אבישי טייכר, בתוך: ויקיפדיה

עם תחילת המנדט הבריטי בארץ ישראל, חל שינוי משמעותי במעמדה של ירושלים ומעיר ספר הייתה לעיר בירה. הבריטים פעלו על-פי נורמות מערביות לניהול שלטון מקומי ועירוני. צעד הראשון בתחום זה היה מינוי מועצה עירונית בת שישה חברים (שני נוצרים, שני מוסלמים ושני יהודים).

בניין העירייה הקיים היה קטן מדי לניהול עיר בנורמות מודרניות, ועיריית ירושלים בנתה בית עירייה מודרני במגרש שבבעלותה בפנינת רחוב יפו ("כיכר צה"ל).

לאחר פטירתו של הרב שמואל סלנט, שהיה רבה של ירושלים, חיפשו רבני העיר מועמד ראוי לתפקיד זה. הם פנו לרב קוק, שלא היה באותה עת בארץ ישראל, והוא השיב לוועד העיר מברק שבו כתב: "קטונתי מלשאת עלי את משא הקודש הזה, שהיה ראוי ליחידי עולם, אך אם טובת עיר הקודש, שזה כל מעיני, דורשת זאת – לא אוכל לסרב" (בתוך: הרב קוק, ויקישיבה).

כשהגיע הרב קוק לארץ, חיכו לו בתחנת הרכבת בלוד נציגים מקהילת ירושלים ומקהילת יפו. אלה האחרונים ביקשו שימשיך בכהונתו כרבה של העיר יפו. הוויכוח שפרץ בין שתי הקהילות גרם לרב קוק להתלבט מאוד, ולכן החליט בשלב זה לסרב למינוי לרב העיר ירושלים ושב להיות רבה של העיר יפו. אנשי ירושלים לא ויתרו, וכשבאו לקחתו מיפו לירושלים, ערכו לו קבלת פנים בפאתי העיר, במוצא, ולמחרת ערכו לו קבלת פנים גדולה אף יותר בכותל. אך עדיין סירב הרב קוק לקבל את כתב המינוי משום שרצה ליישב קודם את המחלוקת ולגרום לה לדעוך.

בהמשך חייו, ייסד הרב קוק את מוסד **הרבנות הראשית**, ובשנת 1921, התמנה לרב הראשי הראשון של ארץ ישראל.

תצפית גגות (6)

עד **מאורעות תרפ"ט** (1929), מספר רב של משפחות יהודיות גרו ברובע המוסלמי. לאחר הפרעות, נשארו ברובע רק עשר משפחות יהודיות. **הוועד הלאומי** פעל להחזרת ההתיישבות היהודית לרובע, ואכן כ-150 משפחות יהודיות חזרו לרובע המוסלמי, אך הן שבו ועזבו אותו לאחר **המרד הערבי הגדול** (1936). בקיץ תרפ"ט (1929), בזמן

תצפית גגות צילום : אורי ויקיפדיה

שאירעו הפרעות, נערך הקונגרס הציוני ה-16 בציריך. הרב קוק היה אחד המנהיגים הבולטים שנשארו בארץ, והוא התייצב בתקיפות נגד הבריטים שלא מנעו מהפורעים הערבים לפגוע ביהודים.

הרב קוק שמע על הטבח בחברון בשבת ופעל במהלכה כדי לגרום לבריטים לעצור את הפרעות, אך הסתיר את שאירע ממקורביו כדי לא לגרום להם עצב ביום שבת. לאחר ההבדלה, התעלף הרב קוק מכאבו על היהודים שנרצחו בפרעות.

מתצפית הגגות, אפשר להבחין בקלות יחסית בהבדלים בין רובעי העיר העתיקה :

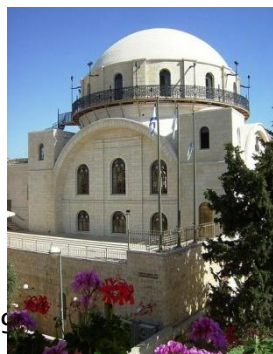
בכיוון דרום-מערב : חלק קטן מהרובע הארמני, המסוגר בתוך חומות משלו.

מתחתינו, בכיוון צפון-מערב : הרובע הנוצרי – כנסיית הקבר בעלת הכיפה האפורה הגדולה והשחורה וגגות הרעפים האדומים – אפיון שמקורו באירופה של ימי הביניים.

בכיוון צפון-מזרח : הרובע המוסלמי – כיפות עגולות, אנטנות רבות ודודי מים בצבע שחור.

לכיוון דרום-מזרח : הרובע היהודי – הצבע הבהיר שולט בו שכן הרובע שופץ ונבנה מחדש לאחר מלחמת ששת הימים.

בכיוון מזרח, אפשר להבחין בכיפת הסלע ובמסגד אל אקצא שבהר הבית, ומאחוריהם בהר הזיתים, שם שוכן בית הקברות היהודי הקדום והחשוב בעולם.

בית הכנסת החורבה,
ויקיפדיה

בית כנסת "החורבה" (7), רחוב היהודים, ליד "כיכר החורבה"

בית כנסת "החורבה" הוא אחד מבתי הכנסת הבולטים והמרשימים ברובע היהודי. את בית כנסת "החורבה" בנתה לראשונה קבוצת העולים עם רבי יהודה

החסיד בתחילת המאה ה-18. בוניו הערבים החריבו אותו בשל אי-תשלום חובות. קבוצה מתלמידי [הגר"א](#) בנתה אותו שנית באמצע המאה ה-19, אך הלגיון הערבי החריב אותו לאחר כיבוש העיר העתיקה ב-1948. בית הכנסת נבנה בשלישית בראשית המאה ה-21. מקור שמו של בית הכנסת בתקופת חורבנו הארוכה בין בנייתו הראשונה והשנייה.

[סיור בבית כנסת](#)
"החורבה", יוטיוב

מאז הכיבוש הבריטי ומאז הצהרת בלפור, נערכו בו הרבה טקסים רשמיים וייחודיים: חגיגות יום כיבוש ירושלים על-ידי הבריטים מידי העות'מאנים, יום הולדת מלך אנגליה, יום הכתרת המלך ועוד. בתקופת המנדט הבריטי, כיהן הרב הראשי, הרב קוק, בתפקיד נשיא בית הכנסת ומשום כך נשא חלק מדרשותיו המפורסמות בבית כנסת זה. בשנת 1920, הגיע [הרב רט סמואל](#)

(שהיה יהודי) להתפלל בבית הכנסת בשבת נחמו (השבת שלאחר ט' באב, שבה מתחילים לקרוא בהפטרה נבואות נחמה). הרברט סמואל התכבד בקריאת ההפטרה, ולאחריה בירך את הברכות. כאשר הגיע למילים "על כסאו לא ישב זר", נעמד הרב קוק וחזר בהדגשה על המילים "על כסאו לא ישב זר". מעשה זה של הרב קוק סופר עוד שנים ארוכות ברחבי העולם היהודי.

הרב קוק חיבב מאוד את בית כנסת "החורבה", וכך סיפר תלמידו [הרב יעקב משה חרל"פ](#): "הוא היה אומר, שמלבד עצם קדושת ירושלים... יש עוד שלושה דברים הממשיכים אותו לירושלים, ואלו הן: הכותל המערבי, ובית הכנסת הגדול דחורבת רבי יהודה החסיד ז"ל, והתלמוד תורה דיעץ חיים".

הכותל המערבי(8)

בתקופת המנדט הבריטי, רחבת הכותל הייתה אך סמטה צרה, ואליה באו יהודים להתפלל. בשנת 1921, החלו הערבים פוגעים בבאים לכותל. חג' אמין אל-חוסייני, המופתי של ירושלים בתקופת זו, עודד התנכלויות ביהודים שהתפללו במקום ופרובוקציות נגדם, אך מספר הפוקדים את הכותל המשיך לעלות בהתמדה, במיוחד בימי חג ומועד. בימים הנוראים, כשגבר מאוד עומס הבאים אל הכותל, הציבו היהודים במקום ספסלים, ובפעם הראשונה העמידו מחיצה להפרדה בין נשים לגברים.

בספטמבר 1928, תרפ"ט, בעיצומו של יום הכיפורים, התפרצו שוטרים בריטים למקום ואגב התנגשות בקהל המתפללים הוציאו את המחיצה ואת הספסלים. המופתי הירושלמי, אמין אל-חוסייני, ציווה על המואזין לעמוד סמוך לכותל ולהשמיע מוזיקה בקול רם בשעת קריאת יזכור. השלטון הבריטי אף אסר על תקיעת שופר בכותל, ולאחר מכן דרש מהיהודים

[פסח בכותל המערבי, 1913](#),
יוטיוב

לצמצם את ההגעה לכותל כי זו מרגיזה את הערבים.

הוחלט להקים ועדה בין-לאומית לקבוע את הזכויות של היהודים ושל הערבים על הכותל. הוועדה נקראה [ועדת שו](#), כשם העומד בראשה. היהודים כינו את פעולתה "[משפט](#)

הכותל". הוועדה התכנסה בבית המשפט שבמגרש הרוסים. הרב קוק היה אחד מנציגי היהודים שהופיעו בפניה והוא גולל באוזני הוועדה את זכויות היהודים לתפילה ליד הכותל והטעים את קדושת המקום. משהתבקש להביא ראיות לזכויות של היהודים, השיב כי "על-ידי הסתמכות על תעודות עלולים אנו אך להחליש את האמת הזאת, והיא מן המפורסמות שאינן צריכות ראיה. משל למה הדבר דומה? למי שמעלה נר כדי לחזק את אור השמש" (בתוך: יוסף נדה **משפט הכותל**, אתר דעת).

קבר הרב קוק בהר הזיתים (9), חלקת הנביאים

הר הזיתים הוא מקום קבורה עוד מימי בית המקדש הראשון ועד ימינו, והוא בית הקברות העתיק ביותר שעדיין פעיל. קבורים בו אנשים גדולים וידועים: הרב קוק, הרב שלום שרעבי (הרשי"ש), מנחם בגין, אליעזר בן-יהודה, ש"י עגנון (שהיה ידידו של הרב), המשוררת זלדה, הנרייטה סולד, יואל משה סלומון ועוד.

הרב קוק נפטר בג' באלול שנת תרצ"ה (1935). בהלווייתו השתתפו כרבע מהיהודים שהיו בארץ (מאה אלף איש מתוך ארבע מאות אלף). לאחר מלחמת ששת הימים, נמצא קברו של הרב קוק עומד שלם, בעוד הקברים מסביבו הרוסים. כאשר שאלו את שומר בית

הקברות המוסלמי מדוע לא הרסו גם את קברו של הרב קוק, הוא ענה שמדובר באיש קדוש, ושפעמיים ניסה הטרקטור להרוס את קברו, ובשתי הפעמים הטרקטור התהפך.

סמוך לרב קוק, קבורים תלמידיו וממשיכי דרכו, בהם בנו, הרב צבי יהודה, הרב גורן והרב דוד הכהן (הנזיר).

"יש לך כנפי רוח", לחן למילותיו של הרב קוק, יוטיוב

ביבליוגרפיה מומלצת

- אבן-חן, יעקב (1998), רב ומנהיג – חייו ודמותו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק, ירושלים: אלינר.
- בארי, יהושע (1989), אוהב ישראל בקדושה, ירושלים: מוסד הרב קוק.
- ירון, צבי (1985), משנתו של הרב קוק, ירושלים: ההסתדרות הציונית העולמית.
- ליפשיץ, חיים (תשלי"ט), שבחי הראי"ה, ירושלים: מכון הראי"ה.
- רז, שמחה (1993), מלאכים כבני אדם, ירושלים: קול מבשר בע"מ.

קישורים אינטרנטיים נוספים

- [הולכים לפני המחנה – הרב אברהם יצחק הכהן קוק](#) – כ-25 דקות, ערוץ 20.
- [הרב קוק – הכול אנשים, חלק א](#) – כ-24 דקות, יוטיוב.
- [הרב קוק – הכול אנשים, חלק ב](#) – כ-22 דקות, יוטיוב.
- [הרב קוק – חדשות מהעבר](#) – כ-16 דקות, הטלוויזיה החינוכית.
- [הרב קוק – סדרת גדולי העם היהודי](#) – כ-45 דקות, ארכיון המדינה.
- [יחסו של הרב קוק לשפה העברית](#) – שרון שמחי.